

PRACE NAUKOWE

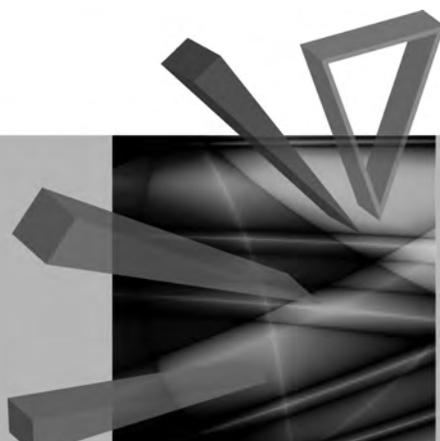
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

305

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Magdalena Rękas

Jerzy Sokołowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-382-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: Wykorzystanie analizy czynnikowej do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej	15
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: Ekonomia wirtualnych światów – tendencje rozwoju	24
Tomasz Bernat: Egzogeniczne determinanty dominacji rynkowej na przykładzie Poczty Polskiej SA.....	37
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Wybrane determinanty kształtujące współpracę innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami PAN i szkołami wyższymi na terenie Polski Północno-Zachodniej.....	50
Agnieszka Bretyn: Wybrane aspekty jakości życia młodych konsumentów w Polsce	62
Grzegorz Bywalec: Transformacja gospodarcza a regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Indiach	73
Magdalena Cyrek: Determinanty zatrudnienia w usługach tradycyjnych i nowoczesnych – analiza regionalna.....	83
Sławomir Czech: Czy wokół państwa opiekuńczego toczy się jeszcze spór o wartości?.....	95
Sławomir Czetwertyński: Możliwości poznawcze prawa Metcalfe’a w określaniu wartości ekonomicznej sieci komunikacyjnych.....	108
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Polityka i strategia rozwoju Unii Europejskiej w koncepcji ekonomii zrównoważonego rozwoju	118
Karolina Dreła: Zatrudnienie nietypowe	129
Paweł Drobny: Ekonomia personalistyczna jako próba reorientacji ekonomii	142
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Koszty bankructwa państwa	154
Małgorzata Gasz: Unia bankowa – w poszukiwaniu nowego paradygmatu na europejskim rynku bankowym	163
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Zmiana struktury dochodów w Polsce w relacji kapitał–praca z uwzględnieniem sektorów gospodarki narodowej	174
Anna Golejewska: Innowacje i sposoby ich pomiaru na poziomie regionalnym	184
Mariusz Grębowiec: Zachowania nabywcze konsumentów na rynku usług bankowych w świetle badań	195

Urszula Grzega: Oszczędności i zadłużenie polskich gospodarstw domowych.....	207
Jarosław Hermaszewski: Sytuacja finansowa gminy a wybory bezpośrednie w gminach. Wstęp do badań.....	218
Elżbieta Jantóń-Drozdowska, Maria Majewska: Wpływ globalizacji na wzrost poziomu specjalizacji w międzynarodowej wymianie handlowej..	228
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Możliwości oddziaływania na wzrost gospodarczy poprzez kontrolę poziomu ryzyka kredytowego w bankach przy wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji.....	240
Renata Jedlińska: Atrakcyjność inwestycyjna Polski – wybrane aspekty.....	252
Andrzej Jędruchniewicz: Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP.....	264
Michał Jurek: Wykorzystanie analizy duracji i wypukłości w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej.....	276
Sławomir Kalinowski: Znaczenie eksperymentu w metodologii nauk ekonomicznych.....	287
Teresa Kamińska: Struktura branżowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych a kryzys finansowy.....	299
Renata Karkowska: Siła oddziaływania czynników makroekonomicznych i systemowych na wielkość globalnej płynności.....	311
Anna Kasprzak-Czelej: Determinanty wzrostu gospodarczego.....	323
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Analiza wpływu polityki stóp procentowych EBC na stabilność sektorów bankowych w wybranych krajach strefy euro – wnioski z kryzysu.....	334
Iwona Kowalska: Rozwój badań z zakresu ekonomii edukacji w paradygmacie interdyscyplinarności nauki.....	348
Ryszard Kowalski: Dylematy interwencjonizmu w czasach kryzysu.....	358
Jakub Kraciuk: Kryzysy finansowe w świetle ekonomii behawioralnej.....	370
Hanna Kruk: Rozwój zrównoważony w Regionie Morza Bałtyckiego na przykładzie wybranych mierników w latach 2005-2010.....	380
Kazimierz W. Krupa, Irmina Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Kapitał intelektualny jako akcelerator nowej ekonomii (tablice korelacyjne, pracownicy kluczowi).....	391
Anna Krzysztofek: Normy i standardy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.....	401
Krzysztof Kubiak: Transakcje w procesie przepływu wiedzy w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej.....	413
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Czech.....	423
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: Rola kontroli zarządczej w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	434
Natalia Mańkowska: Konkurencyjność instytucjonalna – wybrane problemy metodologiczne.....	445

Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Percepcja zaangażowania przez adeptów zarządzania – szansą czy ograniczeniem dla współczesnych firm	457
Jerzy Mieszaniec: Innowacje nietechnologiczne w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego	469
Aneta Mikula: Ubóstwo obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej – demografia i rynek pracy	481
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Wartość publiczna a legitymizacja	492
Janusz Myszczyński: Wykorzystanie koncepcji <i>social savings</i> w określeniu wpływu sektora kolejowego na wzrost gospodarczy Niemiec w początkach XX w.	500
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Zmiany w polityce handlowej Unii Europejskiej na początku XXI wieku	513
Anna Niewiadomska: Wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób starszych w Polsce	524
Mariusz Nyk: Przeciętne wynagrodzenie a sytuacja na rynku pracy – przypadek województwa łódzkiego	536
Monika Pasternak-Malicka: Przesłanki ruchów migracyjnych Polaków z obszaru województwa podkarpackiego w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego kryzysem <i>subprime</i>	547
Jacek Pera: Budowa nowej architektury regulacyjnej w Europie jako element zarządzania ryzykiem niestabilności finansowej – rozwiązania pokryzysowe. Próba oceny i wnioski dla Polski	559
Renata Pęciak: Kryzysy w gospodarce w interpretacji Jeana-Baptiste’a Saya	573
Czesława Pilarska: Współczesny kryzys gospodarczy a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski	584
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjna nauka a źródła jej finansowania	601
Adriana Politaj: Pomoc publiczna na subsydiowanie zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej	617
Marcin Ratajczak: Odpowiedzialny biznes w aspekcie osiągniętych korzyści ekonomicznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	628
Magdalena Rękas: Dieta w krajach Unii Europejskiej i czynniki wpływające na jej poziom – przegląd wybranych badań	638
Włodzimierz Rudny: Rozwiązania zintegrowane w modelach biznesowych	653
Krzysztof Rutkiewicz: Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjność przedsiębiorstw w polityce konkurencji Unii Europejskiej w latach 2004-2010	663
Katarzyna Skrzyszewska: Konkurencyjność krajów Regionu Morza Bałtyckiego w świetle międzynarodowych rankingów	675
Tadeusz Sporek: Ewolucja i perspektywy grupy BRICS w globalnej gospodarce	684

Aleksander Surdej: Inwestycje w szkolenia zawodowe w świetle teorii ekonomicznej.....	695
Piotr Szajner: Wpływ zmienności kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego	706
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: Problem skuteczności i efektywności decyzji menedżerskich w firmie w zakresie formułowania i wdrażania strategii	716
Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polska gospodarka internetowa – stan i perspektywy	729
Monika Utzig: Aktywa finansowe gospodarstw domowych a koniunktura gospodarcza	744
Agnieszka Wałęga: Nierówności dochodowe w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	754
Grzegorz Wałęga: Wpływ spowolnienia gospodarczego na zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce	766
Grażyna Węgrzyn: Formy zatrudnienia pracowników w Unii Europejskiej – aktualne tendencje	778
Barbara Wieliczko: Krajowa pomoc publiczna w UE w okresie obecnego kryzysu.....	790
Artur Wilczyński: Znaczenie kosztów alternatywnych w rachunku ekonomicznym gospodarstw rolnych	802
Renata Wojciechowska: Wieloznaczności językowe współczesnej ekonomii	813
Jarosław Wojciechowski: Ewolucja koncepcji funkcjonowania rynku w społecznej nauce Kościoła Katolickiego.....	823
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Znaczenie lokalnych grup działania w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	834
Grażyna Wolska: Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym a konsumentem.....	844
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Ekonomiczno-społeczne konsekwencje reklamy w segmencie leków OTC	853
Gabriela Wronowska: Oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych w Polsce jako przykład bariery wejścia na rynek pracy... ..	861
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Źródła i bariery ciągłości wdrażania innowacji przez polskie przedsiębiorstwa.....	872
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Instytucjonalna struktura rynku pracy w Polsce	884
Małgorzata Zielenkiewicz: Upodabnianie się krajów pod względem poziomu dobrobytu w procesie integracji europejskiej	895
Mariusz Zieliński: Demografia i aktywność zawodowa ludności a poziom bezrobocia w Unii Europejskiej.....	907
Jerzy Żyżyński: Gospodarka jako spójny system strumieni pieniądza a problem racjonalności pakietu fiskalnego.....	917

Summaries

Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: The use of factor analysis for the assessment of socio-economic development on the local scale.....	23
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: The economy of virtual worlds – trend of development	36
Tomasz Bernat: Exogenous determinants of market dominance – Polish Post case	48
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Selected determinants forming innovative partnership of traditional industrial companies with units of Polish Academy of Sciences and universities in north-western Poland.....	61
Agnieszka Bretyn: Selected aspects of quality of life of young consumers in Poland	72
Grzegorz Bywalec: Economic transformation and regional disparity of poverty in India.....	82
Magdalena Cyrek: Determinants of employment in traditional and modern services – regional analysis	94
Sławomir Czech: Is the welfare state’s dispute over values still alive?	107
Sławomir Czetwertyński: Cognitive possibilities of Metcalfe’s law in defining the economic value of communication networks	117
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Policy and development strategy in the European Union in the conception of economics of sustainable development	128
Karolina Dreła: Untypical employment.....	141
Paweł Drobny: Personalist economics as an attempt at economics reorientation	153
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Costs of sovereign default.....	162
Małgorzata Gasz: Bank Union – in search of a new paradigm on the European banking market.....	173
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Change of income framework in capital-labour scheme in Poland, including the sector of national economy	183
Anna Golejewska: Innovations and the way of their measure at the regional level.....	194
Mariusz Grębowiec: Purchasing behavior of consumers on banking service market in the light of research	206
Urszula Grzega: Savings and debt of Polish households.....	217
Jarosław Hermaszewski: Financial situation of a commune vs. local elections. Introduction to the study	227
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: The impact of globalization on a higher specialization level in international exchange of goods ...	239
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Banks’ possibilities of influencing macroeconomic growth by the use of neural network systems in the credit risk control	250

Renata Jedlińska: Investment attractiveness of Poland – selected issues	263
Andrzej Jędruchniewicz: Inflation as a target of monetary policy of NBP ...	275
Michał Jurek: Use of duration and convexity analysis in interest rate risk management.....	286
Sławomir Kalinowski: The role of the controlled experiment in the methodology of economy	298
Teresa Kamińska: Economic activity structure of foreign direct investment and financial crisis	310
Renata Karkowska: The impact of macroeconomic and systemic factors on the global liquidity	322
Anna Kasprzak-Czelej: Determinants of economic growth	333
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The analysis of influence of the ECB interest rates' policy on a stability of bank sectors in selected countries of the eurozone – conclusions from the crisis.....	347
Iwona Kowalska: Development of research in the field of economics of education within the paradigm of interdisciplinarity of science	357
Ryszard Kowalski: The dilemmas of interventionism in times of crisis	369
Jakub Kraciuk: Financial crises in the light of behavioural economics.....	379
Hanna Kruk: Sustainable development in the Baltic Sea Region based on chosen indices in years 2005-2010	390
Kazimierz W. Krupa, Irmína Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Intellectual capital as an accelerator of the new economy (correlation tables, key employees)	400
Anna Krzysztofek: Norms and standards of social responsibility in enterprises	412
Krzysztof Kubiak: Transactions in the flow of knowledge in the light of new institutional economics	422
Paweł Kulpaka: M. Friedman's permanent consumption model and Keynesian consumption functions – empirical verification of selected theories on the example of Czech.....	433
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: The role of management control in management process of local self-government units.....	444
Natalia Mańkowska: Institutional competitiveness – selected methodological issues	456
Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Understanding the engagement by management adepts – a chance or a limitation for contemporary business	468
Jerzy Mieszaniec: Non-technological innovations in the industrial enterprises of mining sector.....	480
Aneta Mięka: Poverty of rural areas in the European Union member states – demography and labor market	491
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public value and legitimacy	499

Janusz Myszczyzyn: Use of social savings concept in defining the role of railway sector on the economic growth in Germany in the early twentieth century	512
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Changes in trade policy of the European Union at the beginning of the twenty-first century	523
Anna Niewiadomska: Extending the period of professional activity of the elderly in Poland	535
Mariusz Nyk: Average salary and the situation on the labour market – case of Łódź Voivodeship	546
Monika Pasternak-Malicka: Reasons form migration of Poles from Subcarpathian Voivodeship in the context of the economic crisis caused by the subpreme crisis	558
Jacek Pera: Construction of a new regulatory architecture in Europe as an element of financial instability risk management – post-crisis solutions. Attempt of assessment and implications for Poland.....	572
Renata Pęciak: Crises in the economy in the interpretation of Jean-Baptiste Say	583
Czesława Pilarska: The contemporary economic crisis and foreign direct investment inflow into Poland	600
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovations in science and their financial sources	616
Adriana Politałaj: State aid for subsidizing of employment in Poland and in selected countries of the European Union	627
Marcin Ratajczak: Responsible business in the context of economic benefits gained on the example of agribusiness enterprises.....	637
Magdalena Rękas: Fertility rate in the European Union states and factors influencing the rate – review of selected surveys	652
Włodzimierz Rudny: Solution-based business models.....	662
Krzysztof Rutkiewicz: State aid for Research & Development & Innovation activities of enterprises in the European Union’s competition policy in the period 2004-2010.....	674
Katarzyna Skrzyszewska: Competitiveness of the Baltic Region countries in the context of international rankings	683
Tadeusz Sporek: Evolution and perspectives of BRICS group in the global economy.....	694
Aleksander Surdej: Investments in VET programmes: framework for an economic analysis	705
Piotr Szajner: The impact of exchange rated volatility on the competitiveness of Polish food sector on international markets	715
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: The problem of efficacy and effectiveness in the formulating and implementing of strategy decision making process	728

Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polish Internet economy – current state and future perspectives	743
Monika Utzig: Households’ financial assets and economic prospect.....	753
Agnieszka Wałęga: Income inequality in the context of accession of Poland to the European Union	765
Grzegorz Wałęga: Impact of economic slowdown on households’ debt in Poland	777
Grażyna Węgrzyn: Employment forms in the European Union – current trends.....	789
Barbara Wieliczko: State aid in the European Union in the period of the current crisis.....	801
Artur Wilczyński: The impact of opportunity costs on farms profitability.....	812
Renata Wojciechowska: Linguistic ambiguities of contemporary economics	822
Jarosław Wojciechowski: Evolution of free market concept in social teaching of the Catholic Church.....	833
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: The significance of local action groups in formation of social capital in rural areas	843
Grażyna Wolska: Ethical codes as a tool of correct relations between a firm and a consumer	852
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Marketing of OTC medicines in Poland on the example of television advertising	860
Gabriela Wronowska: Expectations of employers towards graduates of universities in Poland as an example of barriers to enter the labor market	871
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Sources and barriers of persistence of innovation of Polish manufacturing companies	883
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Institutional structure of the labor market in Poland	894
Małgorzata Zielenkiewicz: Convergence of the countries in terms of social welfare in the process of European integration	906
Mariusz Zieliński: Demography and economically active population vs. the level of unemployment in the European Union.....	916
Jerzy Żyżyński: Economy as a consistent system of money flows vs. the issue of fiscal pact rationality	931

Aneta Mikula

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

UBÓSTWO OBSZARÓW WIEJSKICH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ – DEMOGRAFIA I RYNEK PRACY

Streszczenie: W artykule przedstawiono poziom ubóstwa obszarów wiejskich. Termin ten oznacza istnienie pewnych charakterystyk obszarów wiejskich, które są gorsze niż w miastach. Artykuł przedstawia zróżnicowanie poziomu rozwoju różnych typów obszarów za pomocą wskaźnika PKB per capita. Pomijając różnice pomiędzy krajami, należy stwierdzić, że na obszarach wiejskich wskaźnik ten był niższy niż w miastach. Czynniki ubóstwa obszarów wiejskich, analizowane w artykule to: demografia i rynek pracy, a zwłaszcza migracje, struktura wiekowa ludności oraz wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia.

Słowa kluczowe: ubóstwo, obszary wiejskie, ubóstwo obszarów wiejskich.

1. Wstęp

Jednym z najważniejszych celów strategii Europa 2020 jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, co oznacza wysoki poziom zatrudnienia oraz spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Zrealizowanie tego celu ma być osiągnięte m.in. poprzez zmniejszenie ubóstwa i wykluczenia społecznego. Ogromne zróżnicowanie terytorialne między państwami członkowskimi, ale również wewnątrz państw członkowskich wymaga, aby wzmacnianie spójności gospodarczej i społecznej rozpatrywać nie tylko na poziomie międzynarodowym, ale również w podziale na tereny wiejskie i zurbanizowane. Tereny wiejskie zajmują ponad 90% obszaru Unii Europejskiej, a zamieszkuje je około 33% ludności¹, w związku z tym ich rozwój stanowi ważną dziedzinę polityki UE. Badania pokazują, że ubóstwo na obszarach wiejskich w krajach Wspólnoty w porównaniu z obszarami miejskimi jest wyższe, co najczęściej jest wynikiem takich problemów gospodarczych, jak: niski poziom dochodów, mniejsze możliwości zatrudnienia, niski poziom wykształcenia oraz ni-

¹ Eurostat regional yearbook 2012, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2012, s. 199-200.

ska jakość infrastruktury². Ogół tych problemów został określony jako ubóstwo obszarów wiejskich³. Pojęcie to oznacza istnienie pewnych cech obszarów wiejskich, które mogą stanowić przeszkodę w budowaniu spójnego społeczeństwa, m.in. przez większe zagrożenie ubóstwem osób zamieszkałych w tych regionach w porównaniu z obszarami miejskimi (ubóstwo na obszarach wiejskich).

2. Cel opracowania i metody badawcze

Celem artykułu było przedstawienie poziomu ubóstwa obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej. Pojęcie to obejmuje pewne trudności związane z demografią, oddaleniem, edukacją oraz rynkiem pracy. Nie dotyczy ono ubóstwa dochodowego gospodarstw domowych (jest to ubóstwo na obszarach wiejskich). W opracowaniu podjęto próbę przedstawienia dysproporcji w poziomie życia na obszarach wiejskich i miejskich na podstawie powszechnie używanego wskaźnika PKB *per capita*. Następnie analiza dotyczyła dwóch elementów ubóstwa obszarów wiejskich – demografii oraz rynku pracy.

Definicja obszarów wiejskich jest bardzo zróżnicowana w krajach członkowskich UE. W celu uzyskania porównywalnych danych dotyczących omawianego zjawiska w opracowaniu wykorzystano podział podregionów według typologii Eurostatu. Metodologia ta opiera się na tzw. gridach. Są to kwadraty 1×1 km wyznaczone przez linie siatki geograficznej. Podział podregionów odbywa się w kilku etapach. Na podstawie dostępnych danych wyróżnia się dwa rodzaje „gridów” – miejskie i wiejskie. Do grupy obszarów miejskich zaliczają się te „gridy”, które spełniają łącznie dwa warunki: gęstość zaludnienia powyżej 300 osób/km², minimalna liczba ludności obszaru stworzonego przez zgrupowanie danego „gridu” wraz z ośmioma sąsiadującymi „gridami” – powyżej 5 tys. osób. Obszar wiejski stanowią te „gridy”, które nie spełniają powyższych kryteriów. Następnie wyznacza się 3 typy podregionów (NUTS 3) przy jednoczesnym zastosowaniu następujących kryteriów: a) podregion przeważająco wiejski (PR) – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów” wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NUTS 3 przekracza 50%, b) podregion pośredni (IR) – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów” wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NUTS 3 wynosi 20-50%, c) podregion przeważająco miejski (PU) – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów” wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NUTS 3 wynosi poniżej 20%. Ostatni etap podziału polega na zastosowaniu dodatkowego kryterium delimitacji, tj.: a) w przypadku jednostek NUTS 3 o niewielkiej powierzchni (poniżej 500 km²) dokonuje się grupowań z sąsiednimi jednostkami (w zależności od jednostki – z jedną, kilkoma lub wszystkimi) w celu ustalenia typu, b) bierze się także pod uwagę wielkość mia-

² *Poverty and Social Exclusion in Rural Areas. Final study report*, European Commission, European Communities 2008, s. 7-13.

³ *Ibidem*, s. 7.

sta na terenie danego NUTS 3: w przypadku miasta powyżej 200 tys. ludności, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion przeważająco wiejski (PR) uznaje się za pośredni (IR), w przypadku miasta powyżej 500 tys. ludności, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion pośredni (IR) uznaje się za przeważająco miejski (PU)⁴.

Podstawowym źródłem badawczym była literatura przedmiotu oraz dane statystyczne Eurostatu. Kraje zostały podzielone według przynależności do UE na następujące grupy:

- UE-27 (27 państw członkowskich UE);
- UE-15 (15 państw członkowskich UE przed rozszerzeniem w 2004 r.: Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Szwecja, Włochy i Wielka Brytania);
- UE-12 (12 nowych państw członkowskich, które przystąpiły do UE w 2004 r. i 2007 r.: Bułgaria, Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Węgry).

W ilustracji poziomu badanych wielkości stosowano skróty nazw krajów członkowskich, stosowane w badaniach Eurostatu⁵.

Badanie obejmuje 2009 r. ze względu na dostępność danych, jednak w przypadku pewnych analiz zakres czasowy został poszerzony.

3. Ubóstwo obszarów wiejskich

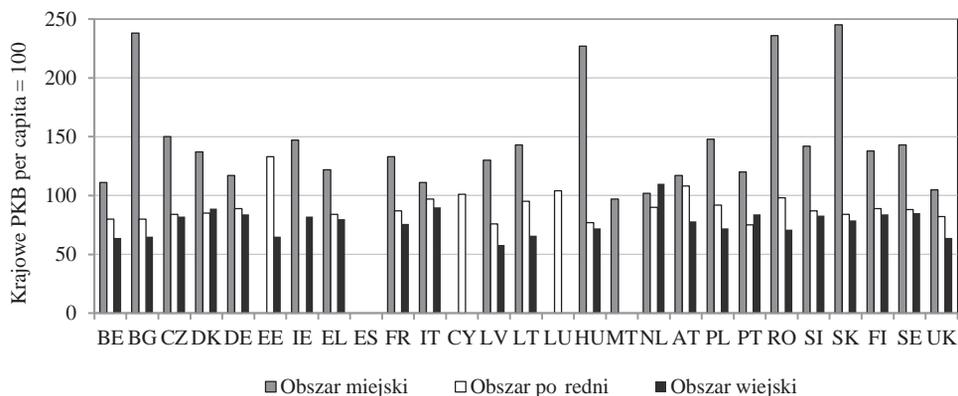
Jednym ze wskaźników ukazujących dysproporcje w poziomie życia na obszarach wiejskich i miejskich jest poziom PKB *per capita*. Najczęściej wykorzystywany wskaźnik poziomu życia na danym obszarze ma bardzo duże ograniczenia, zwłaszcza w zastosowaniu do porównywania poziomu życia między obszarami wiejskimi i miejskimi. Właśnie w takich porównaniach podstawowym ograniczeniem jest brak uwzględnienia w PKB przepływu dochodów między regionami. Znaczna liczba osób zamieszkujących tereny wiejskie pracuje w miastach, gdzie tworzy produkty i usługi wliczane do PKB obszarów miejskich. Zniekształca to obraz rzeczywisty, ponieważ PKB obszarów miejskich zostaje przeszacowane, podczas gdy wartość wskaźnika na pozostałych obszarach jest zaniżona. Dodatkowo wskaźnik ten nie bierze pod uwagę różnic w poziomie wydatków między miastem a wsią. Koszty życia na obszarach wiejskich (zwłaszcza koszty mieszkaniowe) są generalnie niższe niż w miastach. Dodatkowo w gospodarstwach domowych mieszkających na

⁴ *Obszary wiejskie w Polsce*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Olsztyn 2011, s. 58.

⁵ Skróty odnoszące się do krajów członkowskich: Belgia – BE, Bułgaria BG, Czechy – CZ, Dania – DK, Niemcy – DE, Estonia – EE, Irlandia – IE, Grecja – EL, Hiszpania – ES, Francja – FR, Włochy – IT, Cypr – CY, Łotwa – LV, Litwa – LT, Luksemburg – LU, Węgry – HU, Malta – MT, Holandia – NL, Austria – AT, Polska – PL, Portugalia – PT, Rumunia – RO, Słowenia – SI, Słowacja – SK, Finlandia – FI, Szwecja – SE, Wielka Brytania – UK.

wsii zdecydowanie łatwiej o samozaopatrzenie. Te elementy mogą powodować, że używając wskaźnika PKB *per capita* jako miernika poziomu życia, nastąpi przeszacowanie dysproporcji w rozwoju między miastem a wsią. Mając na uwadze te ograniczenia, trzeba stwierdzić, że omawiany wskaźnik jest jednak użytecznym miernikiem ekonomicznej zasobności obszarów.

Największe nierówności dochodowe między miastem i wsią występowały w 2009 r. w Bułgarii, gdzie PKB *per capita* w miastach było prawie czterokrotnie wyższe od PKB na obszarach wiejskich (rys. 1). Ponadtrzykrotna różnica wystąpiła w Rumunii, na Węgrzech i Słowacji. Najmniejsze różnice natomiast można było zaobserwować we Włoszech, w których omawiany wskaźnik w miastach stanowił 120% PKB na obszarach wiejskich. Podobnie małe różnice wystąpiły w Niemczech i Portugalii. Holandia natomiast to jedyny kraj, w którym PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca był o 8% wyższy na korzyść obszarów wiejskich. Biorąc pod uwagę przeciętną wartość wskaźnika dla każdego kraju, należy stwierdzić, że najmniejszy PKB na jednego mieszkańca na obszarach wiejskich wystąpił na Łotwie (niecałe 60% średniej w kraju), a 2/3 średniej krajowej wytworzono na wsi w Belgii, Wielkiej Brytanii, Bułgarii, Estonii i na Litwie. Z kolei dosyć wysokie wartości omawianego wskaźnika występowały w Danii i we Włoszech, chociaż i tak stanowiły około 90% średniej krajowej (rys. 1).

Rys. 1. Zróznicowanie poziomu PKB *per capita* na obszarach miejskich, wiejskich i pośrednich w 2009 r. w krajach Unii Europejskiej, krajowe PKB *per capita* = 100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Obszary wiejskie w Unii Europejskiej istotnie odbiegają poziomem życia od terenów miejskich. Mimo wielu lat oraz ogromnych środków przeznaczonych na wyrównywanie różnic gospodarczych, społecznych i kulturowych, wciąż widać duże dysproporcje w rozwoju.

4. Charakterystyka demograficzna obszarów wiejskich

Demografia jest jednym z kluczowych elementów wzrostu gospodarczego i może dostarczyć podstawowych informacji o ubóstwie obszaru. Aspekt demograficzny związany jest z migracją, niską gęstością zaludnienia i starzeniem się społeczeństwa w połączeniu z niskimi wskaźnikami urodzeń (wskutek urbanizacji i emigracji). Czynniki te mają znaczący wpływ na wyniki gospodarcze regionu.

Obserwując saldo migracji na obszarach wiejskich oraz miejskich, można zauważyć wyraźne zjawisko migracji z obszarów wiejskich do miast. Powoduje je chęć kontynuacji nauki lub konieczność znalezienia zatrudnienia. Jeśli migracje te mają charakter stały, prowadzi to do starzenia się ludności i depopulacji opuszczanych terenów. W latach 2005-2009 w krajach Unii Europejskiej takie zjawisko wystąpiło w większości krajów Wschodniej Europy, a na największą skalę na Litwie, Łotwie oraz w Bułgarii. Biorąc pod uwagę fakt, że migracje dotyczą głównie ludzi młodych oraz kobiet⁶, może to powodować powstanie obszarów pustki osadniczej. W UE-15 proces urbanizacji dotyczył Niemiec, Holandii i Finlandii, ale skala zjawiska była zdecydowanie mniejsza. Ogólnie w latach 2005-2009 największe pośród UE-27 ujemne saldo migracji odnotowano na Litwie, Łotwie, w Bułgarii i w Polsce. Warto odnotować, że niektóre kraje, zwłaszcza Francja, doświadczyły nowej tendencji „odwrotnej urbanizacji”. W kraju tym średnie roczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w miastach wyniosło -1,4, podczas gdy na obszarach wiejskich wskaźnik ten kształtował się na poziomie 4,9 średnio w roku. Dodatkowo saldo migracji na obszarach wiejskich wystąpiło również na Cyprze, w Luksemburgu i w Hiszpanii⁷.

Najważniejszym czynnikiem decydującym o skali migracji jest powód ekonomiczny, który idzie w parze ze zróżnicowaniem przestrzennym dochodów oraz różnicami w poziomie zatrudnienia. Odływ ludzi z obszarów wiejskich powoduje „drenaż umiejętności”, co może być kosztowne dla tych obszarów. Tracenie wydajnych pracowników, marnowanie inwestycji w kształcenie i szkolenia znacznie obniża potencjał i konkurencyjność w danym regionie, co może prowadzić do kontynuacji niekorzystnych zjawisk demograficznych i ekonomicznych.

W 2009 r. na obszarze Unii Europejskiej udział ludności w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) był większy niż osób poniżej 15 lat (tab. 1). To zjawisko występowało na wszystkich typach obszarów, chociaż bardziej widać je na obszarach wiejskich, które charakteryzowały się najwyższym odsetkiem osób starszych oraz najniższym udziałem osób w wieku produkcyjnym. Różnice w demografii Wspólnoty widać wyraźnie w podziale na grupę „starej” Unii oraz nowych krajów członkowskich. Podczas gdy w grupie krajów UE-15 osoby w wieku produkcyjnym stanowiły około 66% ludności, w nowych krajach członkowskich – 70% i więcej, w zależności

⁶ *Poverty...*, s. 56.

⁷ Obliczenia własne na podstawie danych Eurostat.

od typu obszaru. Z drugiej strony udział osób starszych był wyższy w UE-15 – około 18%, podczas gdy w UE-12 wyniósł w 2009 r. 15%. 20% osób na obszarach wiejskich w UE-15 było w wieku poprodukcyjnym, co stanowiło najwyższy odsetek na wszystkich typach obszarów. Ponadto obszary wiejskie w UE-15 przedstawiały najniższy odsetek osób w wieku produkcyjnym – 65% w porównaniu z 70% na tym samym typie obszarów w UE-12 (tab. 1).

Tabela 1. Struktura ludności według wieku na różnych typach obszarów w krajach Unii Europejskiej w 2009 r. (w %)

Struktura ludności według wieku (w %)									
	Obszar przeważająco wiejski (PR)			Obszar pośredni (IR)			Obszar przeważająco miejski (PU)		
	0-14 lat	15-64 lata	65 lat i więcej	0-14 lat	15-64 lata	65 lat i więcej	0-14 lat	15-64 lata	65 lat i więcej
UE-27	15,6	66,5	17,9	15,5	67,1	17,5	15,8	67,7	16,5
UE-15	15,6	64,8	19,6	15,6	66	18,4	16,1	67,2	16,7
UE-12	15,6	69,5	14,9	15,1	70,6	14,3	13,4	71,7	14,9

Źródło: *Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information. Report 2011*, European Union 2011, s. 50.

Starzenie się społeczeństwa na obszarach wiejskich staje się coraz większym problemem niektórych krajów członkowskich. W 2009 r. ponad 20% mieszkańców tych obszarów w Portugalii, we Włoszech i w Grecji było w wieku 65 lat i więcej, a współczynnik obciążenia demograficznego w tych regionach był najwyższy w UE. Z kolei Irlandia to jedyny kraj, w którym odsetek osób młodych na obszarach wiejskich wyniósł ponad 20%. Słowacja, Czechy oraz Polska charakteryzowały się dużym odsetkiem osób w wieku produkcyjnym – ponad 70%, przy czym na obszarach miejskich w wymienionych krajach odsetek ten był wyższy⁸.

Starzenie się społeczeństwa w krajach Unii Europejskiej jest konsekwencją zarówno niskich współczynników urodzeń, jak i wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia. Co prawda, drugi ze wskaźników różni się między krajami członkowskimi, ale jak pokazują badania, w granicach jednego kraju nie ma znacznych różnic między obszarami miejskimi i wiejskimi. Starzenie się populacji na obszarach wiejskich, występujące w większości krajów członkowskich UE, może powodować problemy w systemie zabezpieczenia społecznego (zwłaszcza świadczeń zdrowotnych), również dlatego, że na wielu obszarach ludzie młodzi mają problem ze znalezieniem pracy i nie partycypują w utrzymaniu stabilności finansowej tego systemu⁹.

⁸ *Rural...*, 2011, s. 47-52.

⁹ *The new rural paradigm: policies and governance*, OECD Publications, Paris 2006, s. 63-64.

5. Rynek pracy na obszarach wiejskich

W krajach Unii Europejskiej rolnictwo nie ma dużego znaczenia w wytwarzaniu wartości dodanej, a więc również w rozwijaniu potencjału gospodarczego obszarów wiejskich. Przeciętna wartość udziału sektora rolniczego w wytwarzaniu wartości dodanej kształtuje się na poziomie poniżej 2%. Istnieją jednak znaczne różnice między państwami członkowskimi. Najmniejszy udział zaobserwować można było w 2012 r. w Wielkiej Brytanii, Belgii, i w Niemczech – 1%, natomiast 5% i więcej na Łotwie, w Rumunii i Bułgarii (tab. 2). Kraje członkowskie Europy Wschodniej charakteryzują się zdecydowanie większym od średniej w Unii udziałem rolnictwa w wytwarzaniu wartości dodanej. W latach 2006-2012 zaobserwować jednak można tendencję zmniejszania się tego znaczenia prawie we wszystkich krajach członkowskich (tab. 2). Biorąc pod uwagę obszary wiejskie w UE-27 pierwszy sektor gospodarki (rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo) wytwarzał 3,9% wartości dodanej, podczas gdy na obszarach pośrednich – 2,1%, natomiast 0,5% na obszarach miejskich¹⁰.

Tabela 2. Udział wartości dodanej wytworzonej przez rolnictwo, rybołówstwo i łowiectwo w krajowej wartości dodanej w latach 2006-2012 (w %)

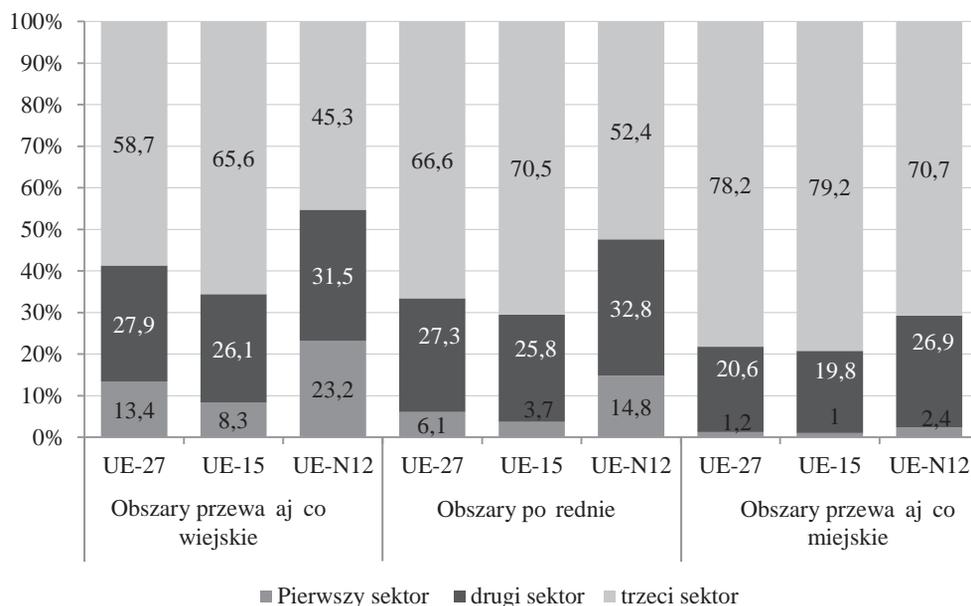
Udział wartości dodanej wytworzonej przez rolnictwo, rybołówstwo i łowiectwo w krajowej wartości dodanej (w %)														
	UE-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV
2006	1,7	0,9	7,2	2,5	1,2	0,8	3	1,3	3,7	3	1,8	2	2,4	3,5
2007	1,7	0,8	5,6	2,4	1	0,9	4	1,4	3,5	3	1,9	2	2,2	3,5
2008	1,7	0,7	7,2	2,3	1	1	3	1,3	3,1	3	1,8	2	2,3	3
2009	1,6	0,7	4,8	1,9	1	0,8	3	1,1	3,1	2	1,5	2	2,4	3,8
2010	1,6	0,8	4,9	1,7	1,4	0,8	3	1,5	3,2	3	1,8	2	2,4	5
2011	1,7	0,7	5,4	2,2	1,4	0,9	4	2	3,4	3	1,8	2	2,3	5,1
2012	1,8	0,7	6,4	2,1	1,3	1	4	b.d.	3,4			2	2,3	5
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2006	4,2	0,4	4,2	2,3	2	1,5	4	2,7	8,8	2	3,6	2	1,4	0,6
2007	3,9	0,4	4,2	2,1	1,9	1,7	4	2,4	6,5	3	4	3	1,7	0,6
2008	3,7	0,4	4	1,5	1,7	1,6	4	2,4	7,4	2	4,1	3	1,7	0,6
2009	2,8	0,3	3,5	1,8	1,5	1,4	4	2,3	7,2	2	3,4	3	1,6	0,6
2010	3,3	0,3	3,5	1,7	1,8	1,5	4	2,3	6,4	3	2,8	3	1,7	0,6
2011	3,5	0,3	4,5	1,6	1,6	1,6	4	2,2	7,5	3	3,4	3	1,8	0,7
2012	3,5	b.d.	3,8	1,6	1,7	1,4	4,0	2,2	6,1	2,6	3,6	2,9	1,6	0,6

Źródło: dane Eurostat.

¹⁰ *Rural Development in the EU, Statistical and Economic Information Report*, European Union 2012, s. 68.

Biorąc pod uwagę obszary wiejskie w poszczególnych krajach członkowskich, należy stwierdzić, że udział rolnictwa w wytwarzaniu wartości dodanej kształtował się w 2009 r. od 1,4% w Danii i 1,9% w Irlandii do 10,8% w Bułgarii oraz 12,3% w Rumunii¹¹.

Udział pierwszego sektora w tworzeniu wartości dodanej na obszarach typowo wiejskich w Unii Europejskiej zmniejszył się o 1,7 punktu procentowego (p.p) w latach 2004-2009. Spadek ten w większym stopniu dotyczył krajów UE-12, co świadczy o zmianach strukturalnych. Kraje, w których rolnictwo odgrywa ciągle ważną rolę w gospodarce, odnotowały największy spadek udziału, zwłaszcza na obszarach wiejskich Rumunii, Bułgarii i Łotwy (odpowiednio -10,1, -8,2 i -4,9 p.p.), ale zjawisko takie można było również zaobserwować w krajach UE-15, np. w Hiszpanii (-5,3 p.p.)¹².

Rys. 2. Struktura zatrudnienia według sektorów gospodarki na obszarach wiejskich, pośrednich i miejskich w UE-27, UE-15 i UE-12 w 2009 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rural...*, s. 74.

W większości regionów wiejskich zatrudnienie w sektorze podstawowym nie przekracza 10% ogółu zatrudnionych, co dotyczy głównie krajów UE-15 (rys. 2). W 2009 r. w Belgii, Danii, Niemczech, Holandii, Szwecji, i Słowacji mniej niż 5% zatrudnionych na obszarach wiejskich pracowało w pierwszym sektorze. Jednocześnie-

¹¹ *Ibidem*, s. 68.

¹² *Rural...*, 2012, s. 69.

nie w Bułgarii i Rumunii odsetek ten wyniósł ponad 30%. Ogólnie zatrudnienie w rolnictwie wśród krajów UE-12 było w 2009 r. wyższe niż wśród państw UE-15 (rys. 2). Od 2004 r. w krajach Wspólnoty odnotowano tendencję spadkową w poziomie zatrudnienia w sektorze rolnym¹³.

Tabela 3. Wskaźnik zatrudnienia oraz stopa bezrobocia na różnych typach obszarów w krajach Unii Europejskiej w 2010 r. (w %)

Wyszczególnienie	Wskaźnik zatrudnienia w 2010 r. (w %)				Stopa bezrobocia w 2010 r. (w %)			
	PR	IR	PU	średnio w kraju	PR	IR	PU	średnio w kraju
Belgia	62,5	62,5	61,8	62	7,7	7,3	8,7	8,3
Bułgaria	54,9	59,6	70,6	59,7	12,8	9,8	6,6	10,2
Czechy	64,5	62,9	69,5	65	7,1	9	4,5	7,3
Dania	71,9	74,9	74,5	73,3	7,2	7,1	8,3	7,5
Niemcy	78,2	71,9	67,5	71,1	6,3	6,7	7,8	7,1
Estonia	59	62,9	–	61	15,9	17,6	–	16,9
Irlandia	59,2	–	62	60,1	14,3	–	11,4	13,7
Grecja	60,3	58,2	59,2	59,6	12,1	12,5	12,9	12,6
Hiszpania	56,8	57	60,3	58,6	19,8	21	19,4	20,1
Francja	65,2	61,5	60,6	63,8	6,8	9,6	10,2	9,3
Włochy	56,2	57	57,1	56,9	8,3	8,2	8,8	8,4
Cypr	–	69,7	–	69,7	–	6,2	–	6,2
Łotwa	56,8	60,1	61,1	59,3	18,5	15,3	19,7	18,7
Litwa	54,6	58,5	62,2	57,8	19,2	17,4	16,2	17,8
Luksemburg	–	65,2	–	65,2	–	4,4	–	4,4
Węgry	53,8	54,6	61,5	55,4	11,9	11,3	9,1	11,2
Malta	–	–	56,1	56,1	–	–	6,9	6,9
Holandia	70,3	75	74,6	74,7	3,2	4,2	4,5	4,5
Austria	73,5	71,5	69,9	71,7	3,6	4	5,6	4,4
Polska	58,4	58,1	61,7	59,3	10,5	10,2	7,8	9,6
Portugalia	67,7	65,3	64	65,6	9,2	9,9	12,4	11
Rumunia	57,3	59	64,3	58,8	7,4	7,8	4,5	7,3
Słowenia	65,5	65,6	68,2	66,2	7,2	7,9	6,5	7,3
Słowacja	58	56,8	68,5	58,8	16,3	14,6	6,2	14,4
Finlandia	65,4	67	73,6	68,1	9,3	9,3	6,3	8,4
Szwecja	71,3	72	75,9	72,7	8,9	8,8	7,1	8,4
Wielka Brytania	68,1	71,9	68,7	69,5	7,7	6,7	8,2	7,8
UE-27	63	63,6	64,7	64,1	9,4	9,5	9,6	9,6

Źródło: *Rural...*, s. 79, 84.

Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich Unii Europejskiej był mniejszy od średniej dla całego regionu, na obszarach miejskich jego wartość przekroczyła średnią, natomiast na obszarach pośrednich wartości te były zbliżone (tab. 3). Naj-

¹³ *Ibidem*, s. 75.

większym wskaźnikiem zatrudnienia na obszarach wiejskich – powyżej 70%, charakteryzowały się w 2010 r. Niemcy, Austria, Dania, Szwecja i Holandia, natomiast najniższym, nieprzekraczającym 55% – Węgry, Litwa i Bułgaria.

Ogólnie w państwach Unii Europejskiej wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich był w 2010 r. niższy od średniej krajowej, jednak wystąpiło duże zróżnicowanie między krajami członkowskimi. W Niemczech, Francji, Portugalii, Austrii, Grecji oraz Belgii to na obszarach wiejskich udział osób zatrudnionych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym był większy niż na obszarach miejskich. Z kolei w Rumunii, Finlandii, na Litwie, Węgrzech, Słowacji i w Bułgarii wartość wskaźnika była o 10 p.p. wyższa na korzyść miast.

Stopa bezrobocia w różnych typach obszarów w krajach Unii Europejskiej osiągnęła zbliżone wartości, nieznacznie bardziej korzystne dla obszarów wiejskich. Najbardziej widoczna różnica wystąpiła w 2010 r. w Austrii i Francji, gdzie stopa bezrobocia obszarów wiejskich wynosiła 2/3 wartości dla obszarów miejskich. Z drugiej strony, w połowie krajów członkowskich to mieszkańcy wsi w większym stopniu dotknięci byli bezrobociem. Najbardziej widoczne było to w Bułgarii i na Słowacji, gdzie zagrożenie bezrobociem było dwukrotnie wyższe na wsi niż w miastach.

Podsumowując rynek pracy, należy stwierdzić, że znaczenie rolnictwa na obszarach typowo wiejskich, zwłaszcza biorąc pod uwagę strukturę i wielkość zatrudnienia w rolnictwie, jest duże w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Na tych obszarach niskie dochody oraz sezonowość pracy w rolnictwie mogą stanowić istotne zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym mieszkańców wsi. Dodatkowo zmiany w sektorze rolnictwa na tych obszarach mogą mieć duży wpływ na ich rozwój. Należy jednocześnie podkreślić, że nie zawsze dynamicznie rozwijające się obszary wiejskie warunkują dobrze rozwinięte rolnictwo oraz wysoki poziom rolnictwa może istnieć na obszarach o gorszych warunkach gospodarczych. Mimo że rolnictwo nie musi stanowić czynnika napędzającego rozwój obszarów wiejskich, w przyszłości ten sektor gospodarki będzie ważny z punktu widzenia krajobrazu, bioróżnorodności i tradycji.

6. Podsumowanie

Mimo wielu starań oraz dużych środków finansowych na politykę spójności, w Unii Europejskiej istnieją duże dysproporcje w rozwoju między miastem a wsią. Największe nierówności dochodowe między miastem a wsią, mierzone wskaźnikiem PKB *per capita*, występowały w krajach UE-12, zwłaszcza w Bułgarii, Rumunii, na Węgrzech i Słowacji. Z kolei najmniejsze dysproporcje można zaobserwować we Włoszech, Niemczech i Portugalii.

Charakterystyka demografii obszarów wiejskich potwierdza zagrożenie depopulacji. Ujemne saldo migracji na omawianym typie obszarów występowało w wielu krajach UE, jednak na większą skalę – w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, zwłaszcza na Litwie, Łotwie oraz w Bułgarii, ale również dotyczył Niemiec, Holan-

dii i Finlandii. Pojawia się jednak w ogólnej tendencji zjawisko „odwrotnej urbanizacji”, które w analizowanych latach wystąpiło we Francji. Struktura wiekowa ludności wskazuje na problem starzenia się społeczeństwa, które w większym stopniu dotyka obszarów wiejskich. Problem ten dotyczy zwłaszcza krajów z grupy UE-15.

Pierwszy sektor gospodarki nie odgrywa dużej roli w wytwarzaniu wartości dodanej, zwłaszcza w grupie krajów UE-15. Zatrudnienie w tym sektorze również nie przekracza 10% ogółu zatrudnionych. Rozwój rynku pracy na obszarach wiejskich musi się zatem wiązać ze wspieraniem przedsiębiorczości, co może być trudne zwłaszcza w obszarach o niskiej jakości infrastruktury technicznej i oddalonych od większych ośrodków miejskich.

Ubóstwo obszarów wiejskich może być zlikwidowane poprzez stosowanie odpowiedniej polityki na poziomie Wspólnoty, kraju oraz regionu. Wspólna Polityka Rolna, a w szczególności polityka rozwoju obszarów wiejskich oraz polityka spójności, mimo że bezpośrednio nie mają na celu zwalczania ubóstwa ludności, dążą do pobudzania wzrostu gospodarczego obszarów wiejskich, a więc również wywierają wpływ na zjawisko ubóstwa obszarów wiejskich.

Literatura

Eurostat regional yearbook 2012, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2012.

Obszary wiejskie w Polsce, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Olsztyn 2011.

Poverty and Social Exclusion in Rural Areas. Final study report, European Commission, European Communities 2008.

Rural Development in the EU, Statistical and Economic Information Report, European Union 2012.

Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information. Report 2011, European Union 2011.

The new rural paradigm: policies and governance, OECD Publications, Paris 2006.

POVERTY OF RURAL AREAS IN THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES – DEMOGRAPHY AND LABOR MARKET

Summary: The article presents the level of poverty of rural areas. This phenomenon means the existence of a possible disadvantage of the rural context in comparison with the urban one. This paper investigates the cross-country disparity of GDP per head. Despite remarkable differences among rural areas, it has been shown that living standard, expressed as GDP per head, is generally lower in rural than in urban areas. The factors of poverty of rural areas, analyzed in this article are: demography and labor market, i.e. migration, ageing, employment and unemployment rates.

Keywords: poverty, rural areas, poverty of rural areas.